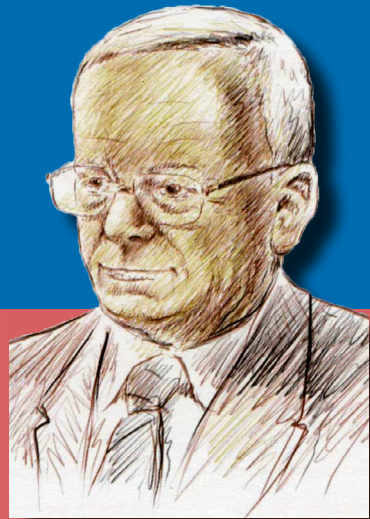

Honoris Causa

Peter Ulmer

HONORIS CAUSA

INVESTIDURA COM A DOCTOR

HONORIS CAUSA DEL SENYOR

PETER ULMER

Universitat de Lleida

Recull de les intervencions i lliçons pronunciades en l'acte d'investidura com a doctor *Honoris Causa* de la Universitat de Lleida del senyor Peter Ulmer, que es va fer a la Sala d'Actes del Campus del Rectorat, el dia 10 de desembre de 1998.

© Edicions de la Universitat de Lleida, 2018

Disseny i maquetació: cat & cas / Edicions i Publicacions de la UdL

Fotografia de portada: Servei de Reproducció d'Imatge de la UdL

Per a més informació, visiteu la web de la Universitat de Lleida

ÍNDEX

Laudatio

Dr. Santiago Espiau Espiau 6

Acte de doctorat *Honoris Causa*

Sr. Peter Ulmer 12

Discurs de cloenda

Dr. Jaume Porta Casanellas 23

LAUDATIO

DR. SANTIAGO ESPIAU ESPIAU

Excel·lentíssims i Magnífics Senyors Rectors de les Universitats de Lleida i de Santiago, digníssimes autoritats i claustrals, professorat, estudiantat i personal de la Universitat, senyores i senyors.

Per la meua condició de catedràtic del Departament de Dret Privat de la Universitat de Lleida m'ha correspost l'honor de presentar la candidatura com a Doctor honoris causa del professor Peter Ulmer, la primera que, a més, hom proposa des de la Facultat de Dret i Economia. La institució d'un doctor honoris causa constitueix la culminació d'una vida acadèmica i el reconeixement per una determinada universitat dels mèrits del candidat. Es tracta, per consegüent, no tan sols d'un honor pel doctor investit, sinó també, i tant o més, per a la mateixa Universitat al Claustre de la qual s'incorpora.

Això és en particularment cert en el cas del professor Ulmer, catedràtic de Dret Civil i de Dret Mercantil de la Universitat de Heidelberg, universitat centenària com la nostra, de creació gairebé coetània ja fa set segles.

Amb el nomenament del professor Peter Ulmer com a doctor honoris causa de la nostra Universitat, es crea un vincle amb una il·lustre tradició de juristes alemanys. En efecte, el doctor Peter Ulmer, és fill de l'insigne Eugen Ulmer, mercantilista eminent i fundador, també, del Dret d'autor contemporani. És indubtable que el candidat, en vista de la seua obra i de la seua trajectòria científica, ha desenvolupat un paper igualment rellevant en l'àmbit del dret privat.

El professor Peter Ulmer va néixer a Heidelberg l'any 1933, ciutat on va realitzar els seus estudis i on va culminar la seua formació universitària, fins a assolir el grau de doctor i l'habilitació. Com ja he dit, és actualment catedràtic de la Universitat de Heidelberg, i abans ho fou de la Universitat d'Hamburg. Ha estat igualment cridat per les Universitats de Salzburg, Tübingen Colònia, càtedres que va declinar. Finalment, en els darrers anys

ha estat investit doctor honoris causa per la Universitat Autònoma de Madrid i per la Universitat de Montpeller I.

A més d'altres càrrecs docents, ha assolit les més altes dignitats universitàries: degà de la Facultat de Dret i rector de la Universitat de Heidelberg i fins fa ben poc president de la Conferència de Rectors de l'estat Baden-Württemberg.

La seva dedicació universitària ha culminat en l'assumpció de càrrecs institucionals tan assenyalats com la Presidència de la Secció Jurídica de la Comissió Nacional d'Investigació. Però, sobretot, cal destacar la seua condició de membre de la Comissió Permanent de Congrés Alemany de Juristes, institució les resolucions de la qual acaben per convertir-se en lleis en no poques ocasions.

Com a iusprivatista, l'obra del professor Peter Ulmer no solament abasta fites significatíves en el dret mercantil, sinó que es desenvolupa en la difícil frontera dels temes que compartim els civilistes i els mercantilistes, la responsabilitat del fabricant, el dret del consum i el dret de les condicions generals de la contractació.

Les matèries de què ha tractat el doctor Ulmer són molt diverses i ho ha fet amb tanta profunditat que resulta difícil destacar-ne alguna per sobre de les altres. Amb tot, i com a civilista, he d'agrair-li la seva contribució decisiva a la revitalització de la figura de la societat civil. Igualment devem al professor Ulmer la inserció de la moderna disciplina de la protecció del consumidor en el dret civil tradicional, cosa que ha convertit el dret del consum en el dret civil dels nostres dies, marcat per les directrius de l'economia i de la societat de consum.

Però sobretot, li devem la seua aportació extraordinària i decisiva a la doctrina de les condicions generals de la contractació. Precisament enguany en què es compleixen vint-i-un anys de l'entrada en vigor de la llei alemanya, s'ha promulgat a Espanya la primera llei sobre condicions generals. Des del primer avantprojecte, ha estat notòria la influència alemanya en el llarg procés de gestació de la nostra llei. Però l'*Allgemeinen Geschäftsbedingungen Gesetz* no ha estat només el model de la llei espanyola, sinó que ha esdevingut també la referència obligada d'altres lleis europees i, sobretot, de la le-

gislació comunitària mateixa: així es palesa en la Directiva sobre clàusules abusives en els contractes amb consumidors, del 5 d'abril de 1993.

Doncs bé, els postulats del professor Ulmer han inspirat algunes de les disposicions essencials de l'esmentada llei alemanya. La més important sense dubte, atès que ha determinat la mateixa orientació legal, fa referència a la inclusió de la relació entre els empresaris en l'àmbit d'aplicació de la llei, de manera que sigui una llei protectora del mercat i no tan sols dels consumidors. El legislador va adoptar la proposta aprovada en aquest sentit pel Congrés de Juristes Alemanys, a iniciativa del professor Ulmer, tot entenent que la finalitat de la llei no s'havia de limitar a la protecció dels consumidors, sinó que calia que excloués amb caràcter general la possibilitat que un dels contractants abusés de la facultat de preconfigurar unilateralment el contingut del contracte. Aquesta protecció general s'imposa perquè, contra el que predisposa, la mateixa necessitat de protecció té el consumidor com l'empresari.

En definitiva, allò que justifica la necessitat del control legal en aquesta matèria no és la distinta situació econòmica dels contractants, ans la superioritat funcional que permet imposar condicions generals. La nombrosa jurisprudència que s'ha dictat al llarg de tots aquests anys en l'aplicació de la llei al tràfic mercantil ha demostrat l'encert de la solució, que no solament no n'ha afeblit l'eficàcia com alguns temien, sinó que també, en la mesura que fa possible la valoració unitària dels contractes en massa, constitueix un dels seus aspectes més destacats.

També va resultar decisiva la intervenció del professor Ulmer en l'articulació dels mecanismes de control del contingut i de la validesa de les condicions generals. Va ser precisament una proposta del doctor Ulmer la que va determinar que el legislador acollís el principi que qui pretengués la ineficàcia de la clàusula discutida havia de demostrar-la. L'avantprojecte havia partit del principi contrari: en cas de controvèrsia, l'argumentació sobre la seua validesa anava a càrrec del predisposat. La inseguretat jurídica que allò hauria provocat va ser posada en relleu pel professor Ulmer, cosa que va motivar que el legislador modifiqués el seu criteri oficial i adoptés el que finalment recullen les disposicions legals.

El paper que va tenir el professor Ulmer en la redacció de la llei alemanya de condicions generals de la contractació fa potser innecessària qualsevol referència a la seua influència en els àmbits doctrinals i jurisprudencials. Les tesis del doctor Ulmer, recollides en una munió de monografies i articles i en el seu monumental comentari a la llei, són repetides constantment en les obres dels autors que estudien el dret del consum i el dret de les condicions generals. N'hi ha prou en fullejar qualsevol llibre agafat a l'atzar per tal de confirmar-ho i el mateix pel que fa a les sentències del Tribunal Suprem alemany, en les quals són habituals les cites de doctrina científica i que recullen les seues opinions com a argument d'autoritat.

La personalitat i la transcendència del professor Ulmer són de tal entitat que no poden reflectir-se en aquestes paraules de presentació. Però no puc acabar la meua intervenció sense glossar la seua projecció europeïsta i comunitària. El doctor Ulmer ha destacat la conveniència per al mercat europeu comú, de la unificació del dret privat dels països comunitaris. Certament, no sembla possible arribar-hi per mitjà d'una codificació general; però sí que hom pot assolir una harmonització legislativa en matèries concretes. A fi d'atènyer aquest objectiu no n'hi ha prou amb els estudis de dret comparat. Cal, a més, remuntar-se als principis comuns a tots els drets nacionals per tal d'elaborar, a partir d'aquests, regles generals relatives a les institucions fonamentals del dret privat. Hom pot trobar ja aquests principis en el *ius commune*, fruit de la recepció del dret romà a l'edat mitjana, ensenyat i difós en les universitats d'Itàlia i França, d'Alemanya i Espanya i, és clar, als Estudis Generals de Heidelberg i Lleida.

Ara, com aleshores, la universitat no pot romandre al marge d'aquesta tasca. Si volem aconseguir l'europeïtzació del dret privat, ho hem de fer des de la formació de les noves generacions de juristes. En un moment com l'actual, en el que la universitat es replanteja els seus plans d'estudis, no podem desaprofitar l'ocasió de potenciar un ensenyament que s'orienti cap al coneixement dels principis jurídics comuns als distints drets europeus. Amb el benentès que això no suposa menystenir o postergar l'estudi del dret propi, ans al contrari: hem d'aprofundir en el seu estudi, ja que només a través seu podrem descobrir aquests principis comuns de què m'acabo de referir.

L'exemple de les nostres universitats centenàries ens ha de servir de referència. Tornar aquest dret comú europeu constitueix un repte per la Universitat de Lleida, un repte per a la col·laboració interuniversitària i, al capdavant, un repte per a tots nosaltres, en la superació del qual les orientacions del professor Ulmer han de servir de guia segura.

Professor doctor Peter Ulmer, in Name der Universität Lleida, möchte ich Ihnen sagen, dass wir heute glücklich und zufrieden sind, weil Sie heute bei uns sind.

ACTE DE DOCTORAT *HONORIS CAUSA*

SR. PETER ULMER

Excel·lentíssim i Magnífic Senyor Rector, apreciats col·legues, benvolguts senyors i senyores.

M'han concedit la gran distinció de nomenar-me doctor honoris causa per la seua honorable universitat, refundada amb nova embranzida fa uns quants anys. Els confesso amb molt de gust que m'he alegrat molt d'aquesta notícia i del vincle resultant amb la seua universitat, ja que, en l'àmbit de la jurisprudència hom es recorda, encara avui dia i amb motius més que justificats, de la fundació de la seua universitat a les acaballes del segle XIII i del paper destacat que ha adquirit, com una de les més antigues universitats de l'àmbit espanyol i com la més antiga universitat de Catalunya, en la formació de juristes —m'hi referiré més endavant. Com a membre de la universitat més antiga d'Alemanya, la Universitat de Heidelberg, m'he acostumat des de fa temps a considerar el nostre any fundacional, el 1386, és a dir, ja fa més de sis-cents anys, com un fet certament extraordinari. És per això que estic encara més impressionat dels set-cents anys transcorreguts des de la fundació de la Universitat de Lleida, tot i les vicissituds que aquesta ha experimentat, com tantes altres escoles superiors de l'àmbit europeu, al llarg dels segles. Malauradament, això encara avui dia és la manifestació del fet, i no solament ho era al passat, que les universitats —independentment de la garantia constitucional de les llibertats de docència i de recerca aconseguides avui dia— formen part de l'Administració pública delegada. El fet que la potestat de l'emperador o del rei hagi estat substituïda per aquella del legislador democràtic o del ministre de finances, fa variar la forma jurídica però no el fet de la dependència. Per això, resulta agradable constatar que les escoles superiors són capaces de superar adversitats per fortes que siguin i de tornar a assolir nous reptes. Així va passar a Heidelberg durant la Guerra dels Trenta Anys, on els nostres avantpassats van patir la desgràcia que la Biblioteca Palatina, molt famosa ja en aquella època i de caràcter singular com a biblioteca universitària

a Alemanya a causa de la seua varietat, va ser confiscada per ordre del duc bavarès Maximilià, i transportada en 184 caixes damunt de 50 carros a través dels Alps a Roma com un regal per al papa. Aquesta circumstància, juntament amb una sèrie d'altres conseqüències del conflicte bèl·lic, com ara la pèrdua de nombroses fonts financeres, va provocar que el nivell científic de la meua universitat baixés per molt de temps durant els segles XVII i XVIII. Afortunadament, però, aquesta situació va canviar ràpidament al segle XIX, després que l'acabat de fundar Gran Ducat de Baden, com a part del Sacre Imperi Romano-Germànic, havia proveït la universitat d'una sòlida base financera i va bastir, d'aquesta manera, els fonaments per a nous èxits científics. En aquest sentit els desitjo de tot cor que vostès i la seua universitat, amb el suport d'una gran tradició que es remunta fins a l'edat mitjana, tinguin sort en el camí cap a un futur científic esplèndid.

Pel que fa a la jurisprudència, aquest futur passarà, si més no, parcialment, pel dret comunitari. Per a un jurista resulta òbvia aquesta predicció pel sol fet que ell és ben conscient de les interdependències existents entre l'organització i el desenvolupament d'un estat, o bé d'una comunitat d'estats a l'estil de la Unió Europea, i la seua constitució legal. En tot cas, interrelacions d'aquest tipus es fan paleses quan es tracta d'emprendre el camí cap a nous horitzons, és a dir, d'elaborar noves estructures de dret constitucional, tal com s'ha pogut observar progressivament en les últimes dècades en el marc de la Unió Europea. La unió econòmica, enllestida l'any 1970, ha esdevingut des de fa molt de temps una realitat que ningú no qüestiona, amb les seues llibertats bàsiques en els àmbits de la circulació de mercaderies, serveis i capitals al si del Mercat Comú, el lliure establiment d'empreses i la lliure circulació de treballadors. I els Acords de Schengen, juntament amb la supressió dels controls duaners en el trànsit de persones, han contribuït de manera positiva al fet que els canvis introduïts siguin, a hores d'ara, visibles per a tothom que traspassi les fronteres estatals. Un altre element està format per l'euro, que serà una realitat abans d'un any; causarà un altre canvi significatiu, lligat al nom de Maastricht. S'entén que processos tan significatius com aquests no serien possibles sense una preparació legal, en combinació amb una reorientació del marc legal.

Amb els exemples esmentats fins ara, però, ens hem mogut sempre en l'àmbit del dret públic. Es tracta, dit d'una altra manera, de l'elaboració del marc legal per als òrgans

estats i europeus, així com de les llibertats que concedeixen la Unió Europea i els seus estats membres als seus subjectes econòmics. En canvi, amb les reflexions següents sobre l'estat de l'homogeneïtzació legal a Europa voldria posar la mirada en els aspectes del dret privat d'una europeïtzació dels ordenaments jurídics dels estats membres. Es tractarà, per tant, de la qüestió de si la constitució d'una unió econòmica i monetària a Europa i la supressió de les fronteres interiors no fan necessari també arribar a unes relacions jurídiques homogènies i caracteritzades pel dret comunitari entre els subjectes de dret privat, i, d'altra banda, quina és la manera més adequada per tal d'aconseguir aquest objectiu. Com a exemples voldria esmentar el desenvolupament jurídic de contractes privats de compravenda de béns mobles o de prestació de serveis entre ciutadans de diferents estats membres, com ara el subministrament de vi espanyol a Alemanya o l'assessorament d'una empresa alemanya per advocats espanyols amb motiu de la fundació d'una filial a Espanya, així com la responsabilitat civil d'una empresa danesa per danys soferts per un italià a causa de la deficiència d'un producte danès, o les diferents formes jurídiques possibles en el cas que dues empreses de diferents estats membres es vulguin fusionar en una única empresa nova, com tot just acaba de passar amb la Hoechst AG alemanya i l'empresa francesa Rhône-Poulenc, SA. Encara que qüestions d'aquest tipus, a diferència dels esdeveniments arran de la unió econòmica i monetària, no siguin en el centre d'atenció de la política i del públic, no es pot dubtar de la seua eminent importància pràctica. Això es fa palès especialment quan sorgeixen problemes en les relacions regulades pel dret privat, quan el subministrament no arriba o quan els productes importats resulten ser deficientes i ocasionen danys al client, o quan una fusió d'empreses es veu amenaçada pel fracàs a causa de la falta d'una normativa de fusió adequada i vàlida per als dos estats on aquestes empreses tenen les seues respectives seus.

La pregunta és, dit d'una altra manera, quines perspectives obren la Unió Europea o els ordenaments jurídics dels estats membres per aconseguir una homogeneïtat suficientment àmplia també per al dret privat europeu. Vinculada amb aquesta qüestió n'hi ha una altra d'afegida: si aquesta homogeneïtat és una cosa desitjable, o si, al contrari, mereix un tractament més crític pels seus efectes negatius sobre els ordenaments jurídics nacionals, formats durant dècades, si no durant segles, pels diferents estats membres com a part de la seua cultura jurídica.

Deixin-me començar amb aquesta darrera pregunta sobre els avantatges i els desavantatges d'un dret privat europeu comú. Donar-hi una resposta no resulta fàcil, i encara menys en el cas d'Espanya, perquè aquí, a diferència de la major part dels altres estats membres europeus, s'ha conservat, en forma de drets especials, una pluralitat considerable pel que fa al dret privat dins de l'estat nació comú. Segons tot el que se sent més enllà de les fronteres espanyoles, vostès saben tractar molt bé aquesta situació. Mentre que les grans codificacions nacionals del dret privat com el Code Civil de l'any 1804, el Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) de l'any 1900 i el Codice Civile del 1865, amb la seua fonamental reforma del 1942, formaven la base de la uniformització de normes jurídiques dels estats respectius, en el cas del Código Civil Espanyol del 1889 aquest efecte va ser menor. Amb això, el dret espanyol ha demostrat que també al si d'un mateix estat és possible la coexistència d'ordenaments de dret civil diferenciats —un exemple que ja coneixem en una sèrie d'àrees del dret privat als Estats Units d'Amèrica.

Si posem la pregunta en relació amb Europa com a comunitat econòmica i monetària, se sobreentén que una homogeneïtzació, donat el cas que fos desitjada, només seria aplicable als àmbits rellevants per al trànsit de mercaderies i serveis, com ara el dret dels contractes sinal·lagmàtics i dels béns mobles, però també el dret de la responsabilitat i el dret de revocació de contractes a causa de defectes i d'altres enriquiments injustos. En canvi, el dret de família i el dret successori, és a dir, el dret de contreure matrimoni i de divorci, la relació entre pares i fills, però també les qüestions d'herència i de l'establiment d'últimes voluntats, així com el dret de béns immobles com ara terrenys, es poden continuar resolent sense problemes sobre la base dels criteris divergents de les legislacions nacionals corresponents, ja que no qüestionen seriosament l'homogeneïtat de l'espai econòmic.

Prendre posicions respecte a la qüestió de si una homogeneïtzació de normes jurídiques d'aquesta naturalesa és desitjable, resulta difícil fins i tot en el cas que aquesta homogeneïtzació es limiti a les àrees centrals del dret general d'obligacions i del dret de béns mobles. Perquè la resposta no tan sols depèn del grau de dificultat que comporta l'establiment d'unes normes jurídiques comunes al si d'un mercat comú en expansió progressiva, sinó que, a més, s'ha d'analitzar quins costos de transacció i desavantatges legals per als subjectes del dret privat es derivarien de la persistència dels diferents ordenaments

jurídics nacionals dins de la Unió Europea, i que s'eliminarien amb l'homogeneïtzació. Aquesta manera de procedir, habitual per a un jurista, consisteix en una deliberació del pro i el contra i sovint no dóna un resultat inequívoc sinó que, en el millor dels casos, permet assenyalar unes tendències. Això també és aplicable quan ens preguntem si els efectes negatius o les càrregues que es deriven d'un dret europeu comú en els àmbits esmentats superen els seus beneficis. En tot cas, el debat sobre aquest tema, segons el seu estat actual, encara no ha donat resultats clars.

Per això, permetin-me, en lloc de respondre a aquesta pregunta, fer un repàs dels instruments d'homogeneïtzació disponibles dins de la Unió Europea i dels resultats obtinguts en aquest terreny. L'anàlisi es complica pel fet que a Europa disposem d'almenys tres instruments que són: en primer lloc, el dret dels convenis internacionals; en segon lloc, el dret supranacional, fet efectiu per mitjà dels decrets europeus i d'aplicació a tot el territori de la Unió Europea; i, finalment, l'homogeneïtzació del sistema normatiu de cada país mitjançant les directives.

Pel que fa al dret dels convenis internacionals, es mou, bàsicament, en un marc legal tradicional, existent independentment de la Unió Europea, ja que es basa en un acord voluntari d'aquells estats que s'adhereixen a la convenció consensuada col·lectivament. Com a exemples d'aquest tipus de convencions pertanyents al dret privat, que són totalment independents de la Unió Europea i que es remunten al passat, podria citar la Convenció de Berna per a la Protecció d'Obres Literàries i Artístiques de l'any 1886, la Unió de París per a la Protecció de la Propietat Industrial del 1883 o, també, el Conveni de Ginebra del 7 de juny de 1930 que va aprovar una llei canviària uniforme. Com és sabut, aquestes convencions van comportar un acostament significatiu dels ordenaments jurídics dels estats implicats en alguns dels àmbits considerats internacionalment com a particularment importants, i beneficiaven també les relacions jurídiques al si del mercat comú a l'època posterior a la fundació de la Comunitat Econòmica Europea. A més d'això, hi ha acords específics de la Unió Europea, com ara l'Acord de Brussel·les sobre la competència de tribunals i l'execució de decisions judicials en procediments civils i mercantils de 1968, o el Conveni de Roma de 1980 sobre el dret aplicable a les obligacions contractuals, que, en essència, són fruit de la tasca de la Comissió Europea

i van ser ratificats per tots els estats membres. El seu futur desenvolupament, igual que el seu establiment o l'adhesió d'altres estats, requereix, naturalment, i en cada cas, el consentiment dels estats signants del contracte i, en conseqüència, van acompanyats generalment de llargues negociacions. Des de l'òptica de Brussel·les les convencions són vistes com a instruments de difícil maneig, només utilitzables en àmbits legals centrals i a les quals es recorre, sobretot, quan els òrgans de Brussel·les no disposen de competències pròpies basades en el Tractat de la Unió Europea.

A diferència del dret dels convenis internacionals, que necessita el consens dels estats implicats, en el cas del dret dels decrets comunitaris es tracta d'una font de dret autònoma dels òrgans europeus, la qual, com a dret comunitari secundari, és directament vinculant per a tots els subjectes del dret privat dels estats membres de la Unió Europea, sense requerir una transformació en dret nacional a través dels òrgans legislatius nacionals.

És ben cert que aquesta font del dret només s'aplica a unes poques matèries del dret privat. Fins ara, l'exemple més conegut d'un decret comunitari d'aquesta mena ha estat la creació de l'anomenada agrupació europea d'interessos econòmics per via de decret, és a dir, la difusió d'una nova forma jurídica per a la cooperació transfronterera d'empreses o professionals de diferents estats membres. Sobre un altre exemple, la *Societas Europaea*, o societat anònima europea, es delibera des de fa més de vint-i-cinc anys, sense que s'hagi produït, fins ara, l'emissió del decret corresponent. La causa d'això no és pas l'existència de dubtes genèrics dins del Consell de Ministres respecte a una forma d'organització d'aquest tipus per a fusions transfrontereres o fundacions col·lectives, sinó el fet que, al si de la Unió Europea, no s'ha arribat encara a un acord sobre la cogestió dels treballadors en empreses supranacionals, un acord que fins ara ha fracassat a causa de les diferències nacionals pel que fa al concepte de cogestió, però que, segons notícies recents de Brussel·les, podria quedar desbloquejat arran d'una proposta austríaca.

En un terme mitjà entre el dret convencional i el dret dels decrets comunitaris hi ha l'homogeneïtzació del dret privat sobre la base de directives comunitàries, és a dir, sobre la base de normes legals que no són directament vinculants per als subjectes del dret privat, sinó que es dirigeixen als estats membres i els obliguen a canviar el seu respectiu dret, segons les indicacions de la directiva. En el dret privat eren, inicialment, unes qüestions

fonamentals del dret de societats de capitals i del dret del balanç de comerç que eren l'objecte de l'homogeneïtzació. En els darrers quinze anys s'hi han afegit moltes àrees del dret de consum, com el dret de revocació i el dret dels crèdits de consum, el dret de responsabilitat en la venda d'un producte i el dret referent a clàusules abusives en les condicions de venda. Cal assenyalar que moltes vegades eren les directives comunitàries les que impulsaven la inclusió de les normes per a la defensa del consumidor corresponents a les legislacions dels estats comunitaris. A Alemanya són el dret de responsabilitat en la venda d'un producte, el dret dels contractes de viatge i el dret dels crèdits de consum els que deuen la seua existència a les directives comunitàries corresponents, i, fins i tot, la llei alemanya sobre la revocació de contractes fets a domicili, probablement, no hauria aconseguit una majoria parlamentària sense el suport de Brussel·les, encara que va ser acceptada pel parlament alemany, aproximadament per les mateixes dates.

A l'efecte d'una defensa eficient del consumidor s'han de valorar positivament aquestes tendències. De tota manera, no s'hauria d'oblidar que una homogeneïtzació d'aquesta naturalesa, des del punt de vista del dret civil nacional, planteja tota una sèrie de dubtes. Permetin-me que esmenti breument només els tres més importants. El primer d'aquests dubtes es refereix al caràcter puntual de les directives que van adreçades a certs àmbits delimitats com ara el contracte de viatge, el crèdit de consum o el control del contingut de clàusules abusives: aquest caràcter puntual ha comportat, parlant en sentit figuratiu, la formació d'algunes illes europees en el mar del dret privat nacional, sense que aquest mar, és a dir, l'estructura fonamental dels drets privats nacionals corresponents, hagi perdut, per això, el seu caràcter específic. Així, el dret nacional, per dir-ho en altres paraules, es fa més complicat i perd transparència; a la codificació homogènia del dret privat: S'afegeix un seguit de lleis especials aïllades, en el sentit d'un dret privat especial que no s'hi pot integrar fàcilment. Com a exemples cito el dret alemany de responsabilitat en la venda d'un producte, el qual solapa la regulació aplicable a danys causats per productes defectuosos del dret de la responsabilitat en el *Bürgerliches Gesetzbuch* i entra en competència amb aquesta. Pel que sembla, l'homogeneïtzació parcial també és el motiu de la partició del dret de les condicions generals de venda espanyol en normes del dret de consum, d'una banda, i en les normes establertes per una nova llei especial de l'abril d'enguany, de l'altra. Aquesta partició no facilitarà l'aplicació del dret al seu país.

El segon dubte resulta de la necessitat de crear les condicions per a una interpretació uniforme del dret homogeneïtzat pel Tribunal Europeu de Luxemburg. No hi ha dubte que el monopoli d'interpretació del Tribunal Europeu és necessari per evitar que l'homogeneïtzació estigui sotmesa a les forces centrífugues del respectiu dret nacional i, tard o d'hora, quedi buida de contingut. Les illes, per seguir amb el llenguatge gràfic, han de ser protegides per evitar que tornin a submergir-se en el mar del dret de cada estat a causa de l'erosió. El preu que s'ha de pagar per a això, però, és que l'aplicació del dret homogeneïtzat es complica progressivament ja només en l'aspecte temporal, perquè els tribunals d'última instància dels estats membres estan obligats, segons l'article 177 TUE, a demanar una decisió provisional davant del Tribunal Europeu en casos de dubtes d'interpretació. El tercer dubte, finalment, és, a parer meu, la complicació que resulta de l'efecte uniformitzador de les directives per a l'adaptació contínua del dret a noves circumstàncies en l'àmbit del dret homogeneïtzat. Perquè una modificació de la directiva pressuposa que s'arribi, en cada cas de nou, a un consens o, si més no, a l'assoliment de la majoria suficient necessària dels estats membres al Consell, el compliment de la qual condició es fa cada vegada més difícil en la mesura que la Unió Europea s'amplia per l'adhesió d'altres estats que en volen formar part.

Si es fa un balanç dels instruments per a l'homogeneïtzació del dret privat nacional, aquesta resulta, després de tot això, més aviat ambigua: el dret dels convenis internacionals només és adequat per a àmbits centrals com l'acord europeu sobre la competència de tribunals i l'execució de decisions judicials; el dret dels decrets és una opció vàlida només per a institucions jurídiques comunitàries especials, com ara l'agrupació europea d'interessos econòmics o la *Societas Europaea*, les quals competeixen amb les institucions nacionals corresponents; i el dret homogeneïtzat per via dels decrets comporta el perill d'esdevenir un objecte foraster dins del dret nacional persistent i de deslliurar unes forces centrífugues contràries. La pregunta és, per tant, si no seria millor que les forces comunitàries se centressin en una solució global. Com és sabut, un intent d'arribar a una solució d'aquest tipus seria el d'emprendre una codificació homogènia de tot el conjunt del dret general d'obligacions, tal com el Parlament Europeu ha demanat en repetides ocasions, i que és l'objecte de les deliberacions que du a terme la Comissió Lando sobre els principis del dret contractual europeu des de fa més de

vint anys. Francament, resulta difícil fer una predicció sobre la qüestió si un tal intent tindria perspectives serioses de reeixir encara que s'empengués amb més decisió que fins ara, deixant de banda els dubtes que es poden formular en contra seu en relació amb el principi de subsidiarietat del Tractat Europeu.

Davant d'aquest dilema innegable que va lligat als mètodes disponibles d'homogeneïtzació dels drets privats propis de cada estat al si de la Unió Europea, no cau lluny de recordar èpoques felices, també des del punt de vista del present, quan, gràcies a la recepció del dret romà tardà que es basava en el Corpus Juris Civilis justinià, hi havia un dret privat europeu homogeni. Aquesta recepció que començava al segle XII no era l'obra dels prínceps que governaven aleshores, ni dels seus consellers, sinó que es deu al treball de destacats juristes de la Universitat de Bolonya, fundada al segle XII com la més antiga universitat d'Europa, i al monopoli de formació de juristes que tenia aquesta universitat en aquella època. Els factors esmentats eren, com és sabut, la causa per a la difusió del dret romà com a *ius commune* o dret comú a tot Europa i per a la consideració general de la qual gaudia, tot i ser classificat generalment com a font de dret subsidiària davant del dret local respectiu. Les successives fundacions d'universitats durant els segles XIII i XIV a França i Espanya, com ara a Orleans, Montpeller, Salamanca, Valladolid i, evidentment, també Lleida, demostren fins a quin punt la unitat del dret era considerada com a fet establert. Perquè aquí regia des del principi el model de Bolonya; l'ensenyament de la jurisprudència s'hi orientava pel que fa a la matèria, el mètode i el procediment d'examen. Això queda documentat en uns dels estatuts universitaris més antics que s'han pogut conservar; em refereixo als estatuts de la Universitat de Lleida del 1300. En aquests hi diu: A Bolonya, que amb raó denominen alma mater del dret i de les lleis, veiem que amb coneixement de causa han estatuit que ningú no sigui admès a l'honor de la dignitat magistral en lleis fins que, prèviament i durant set anys sencers, no hagi escoltat com a estudiant les lleis de boca d'altri... Així doncs, el mateix estatut volem que s'observi en el nostre Estudi. L'èxit d'aquest enfocament homogeni també quedava demostrat per la gran difusió que van aconseguir els manuals jurídics d'aquella època molt més enllà del seu lloc d'origen. Així, per exemple, hom parla d'un manual de dret concursal de l'any 1653, escrit per un jutge castellà que es deia Salgado de Somoza, que hauria esdevingut la base per a l'ensenyament del dret concursal també a les universitats

alemanyes. Exemples d'aquest tipus es podrien trobar per a nombroses àrees de dret, des del dret públic fins al dret privat i des del dret marítim fins al dret penal.

Mirant enrere aquesta evolució, percebuda com a fet natural en la seua època, no resulta fàcil, per a un professor de dret, suprimir un sentiment d'enveja respecte a la influència que aleshores tenia la jurisprudència. I hom es pregunta si la interconnexió progressiva de les carreres universitàries amb programes de la Unió Europea com ara Erasmus o Sòcrates i els futurs programes que pugui haver-hi, no pot contribuir a l'enfortiment de la sensibilitat entre els juristes joves, i això també sense regulacions supranacionals, respecte a uns principis i uns mètodes jurídics homogenis, i, d'aquesta manera, fomentar el reacostament dels sistemes legals dels diferents estats. Un paper destacat hi tindria, sobretot, el dret comparatiu, ja que està especialment facultat per analitzar les similituds existents dels diferents drets privats i remarcar-les a l'ensenyament del dret.

Aquestes reflexions, a molts de vostès els semblaran una utopia, i no vull negar que en cara hi ha un bon tros de camí per recórrer per tal de superar el pensament jurídic en categories nacionals que impera actualment als estats comunitaris, i, en lloc d'això, aconseguir que hom es torni a centrar més en les bases comunes del dret. De tota manera, ja s'hauria fet un bon pas endavant, si es pogués arribar a un consens respecte a l'objectiu, tot i que falta encara molt de camí per arribar-hi.

Sembla una cosa òbvia que, per damunt de tot, la intensificació dels contactes entre les diferents facultats de dret podria ser de gran utilitat per a l'establiment d'aquest consens. Dit això, m'agradaria tornar al punt de partida de les meues reflexions quan deia que, amb l'acte d'avui, es posen els fonaments d'un enllaç entre les facultats de Dret de les Universitats de Lleida i Heidelberg. I els asseguro que faré tots els esforços necessaris perquè els col·legues juristes de la seua universitat siguin benvinguts a Heidelberg i puguin comptar amb una acollida cordial en el marc de les nostres possibilitats. És, potser, d'aquesta manera, és a dir, mitjançant la remembrança de l'esperit de Bolonya i la seua recepció a Lleida i a altres universitats durant l'edat mitjana, que podem contribuir més a l'homogeneïtat del dret a Europa que no pas les directives que ja existeixen o que s'estan discutint en l'àmbit de la defensa del consumidor, la naturalesa de les quals és molt més puntual.

DISCURS DE CLOENDA

DR. JAUME PORTA CASANELLAS

Excel·lentíssim i Il·lustríssim Monsieur le Professeur Marc Richelle, Excel·lentíssim i Il·lustríssim Herr Professor Peter Ulmer.

Voldria destacar en primer lloc que la investidura honoris causa s'ha fet coincidir amb la data del 50è aniversari de la Declaració dels Drets Humans per explicitar el nostre posicionament institucional.

Una investidura d'un doctorat honoris causa, màxima distinció que atorga la universitat per decisió de la seua Junta de Govern, implica que persones rellevants entrin a formar part del Claustre de Doctors i Doctores de la Universitat. Un acte com aquest va més enllà d'una mera litúrgia, que es podria considerar ancorada en el passat. Ans al contrari, mirem al futur. És per això que voldria ressaltar la simbologia de l'acte d'avui i les seues implicacions amb vista de futur de la Universitat de Lleida.

La investidura d'un doctorat honoris causa, a més de ser una distinció envers unes persones, constitueix alhora un enriquiment per a la universitat que les acull. El rector, en demanar jurament o promesa als nous doctors, els invita a acceptar de bon grat el compromís de contribuir al desenvolupament i al progrés intel·lectual de la Universitat de Lleida quan se'ls ho demani. Aquest compromís significa que la nostra Universitat podrà comptar d'ara endavant amb aquestes persones, com a consellers amics. És la nostra responsabilitat com a universitaris i universitàries no malbaratar aquest valor i saber aprofitar en el futur la relació que avui segellem amb aquestes persones i això és el que estem fent.

El doctorat honoris causa constitueix una tradició de les universitats europees que, en la nostra opinió, calia restituir a la nostra Universitat, que és el que estem fent, aprofitant el marc de la Commemoració del 700 aniversari.

Tenir en compte aquesta tradició universitària no s'ha de contraposar amb la necessitat de pensar de forma permanent sobre el futur de la institució universitària, com a tasca indefugible.

En aquest mirar enrere per seguir avançant, veiem que tradicionalment, com afirma l'Informe Hans van Ginkel, publicat per la CRE l'any 1997, les universitats europees han estat sempre conglomerats d'unitats i d'individus molt autònoms, la qual cosa ha comportat que la identitat col·lectiva de la institució hagi estat sempre més aviat difusa. L'informe afirma igualment que les estratègies clàssiques de les universitats amb relació als seus respectius entorns ja no són adequades. En el moment actual es comença a intuir que la universitat, com a suma d'individualitats haurà d'anar evolucionant vers una institució que formuli uns objectius institucionals comuns. És als mateixos universitaris i universitàries a qui correspon engegar el procés de discussió que ha de conduir a aquesta explicitació d'objectius amb una visió col·lectiva.

En el llibre *La universidad en el cambio de siglo*, un conjunt d'universitaris i universitàries ens conviden a implicar-nos en aquest debat. Difícilment les solucions ens vindran des de fora.

Edgar Mori, en preguntar-se si la universitat ha d'adaptar-se a la societat o la societat ha d'adaptar-se a la universitat, afirma que hi ha complementarietat entre les dues missions. La universitat ha d'inocular en la societat una cultura que depassa la immediatesa; ha de defensar, il·lustrar i promoure a la ciutadania l'autonomia de la consciència, la problematització, la primacia de la veritat sobre la utilitat.

És en aquest marc de crisi en què es troba la universitat actual quan es fa més necessari enriquir-la intel·lectualment. La incorporació de personalitats com els professors Marc Richelle i Peter Ulmer, va en aquesta direcció.

No repetiré els mèrits expressats en la laudatio que ha exposat el doctor Darío Villanueva referent al doctor Marc Richelle, ni els destacats pel doctor Santiago Espiu, en relació al doctor Peter Ulmer, però sí que voldria destacar el simbolisme en l'elecció d'aquestes dues personalitats rellevants.

Pel que fa al doctor Marc Richelle, a més de la seua trajectòria acadèmica, vull remarcar el fet que hagi estat escollit per presidir una de les xarxes més importants d'universitats d'Europa, nascuda a Santiago de Compostel·la i per això coneguda com a Grup Compostel·la, que aplega a més de vuitanta universitats. És aquesta dimensió d'universitari europeu el que més voldria destacar.

Pel que fa al professor Peter Ulmer, a més de reconèixer la seua vàlua científica, en la seua persona volem rendir tribut a l'aportació alemanya a la modernització de la universitat a principis del segle XIX, per part de Wilhem von Humbolt, savi, pensador, filòleg, crític, poeta, polític i fundador de la Universitat de Berlín, que actualment porta el seu nom.

Els professors Marc Richelle i Peter Ulmer han viatjat a Catalunya, com ho feu Humboldt el març de l'any 1800, i ho va fer, al final del mes de febrer del 1923, un altre representant destacat de la ciència alemanya, Albert Einstein.

Esperem que tinguin ocasió de descobrir els encisos de Catalunya i puguin reafirmar les paraules de Wilhem von Humboldt en escriure al seu amic Goethe: "En aquestes contrades es pot gaudir de la netedat, l'elegància i tot de les poblacions i de les masies, que respiren de debò alegria i benestar. Un país on la natura ha estat realment pròdiga".

Nosaltres intentem descobrir la passió pel coneixement d'aquests homes, Wilhem von Humboldt, Albert Einstein, Marc Richelle, Peter Ulmer; la seua passió cap a les arts, cap a les ciències, cap als coneixements. La seua trajectòria ens ha de servir de guia, ha de ser per a nosaltres un referent i un estímul per a la Universitat de Lleida.

Sigueu benvingut, professor Marc Richelle.

Sigueu benvingut, doctor Peter Ulmer.

Universitat de Lleida